

KAROLINA TARASZKIEWICZ

Politechnika Gdańska

**WPLYW DUŻYCH ZAŁOŻEŃ
WIDOWISKOWO-SPORTOWYCH
NA REWITALIZACJĘ PRZESTRZENI MIEJSKICH
NA PRZYKŁADZIE STADIONU ENERGA ARENA
W GDAŃSKU**

Abstract: The Impact of Large Sport Facilities on Revitalization of Urban Space on the Example of Energa Arena Stadium in Gdańsk. The aim of the presented work is to prove that construction of large sports facilities in the urban space, can generate positive changes and revitalization of degraded areas. On the basis of comparative analysis of cases in which such activities took place, it can be concluded that locating these facilities in heavily degraded urban areas is one of the most effective methods of large-scale revitalization. This is mainly visible in post-industrial areas, which are usually well linked to canals, rivers and other waterways or reservoirs. The vast spaces around sports facilities create favorable conditions for additional recreational functions, such as parks and green areas, which in connection with water become a very attractive place for the residents of the city. Increasing interest in the area leads to new investments such as housing estates and gradual development of a multi-functional urban structure. One of the most important factors leading to this type of transformation is the modernization of the communication infrastructure which enables connection between revitalized areas and the rest of the city. A well-planned program of newly emerging sports facilities is also an extremely important factor. As research shows, large multifunctional sports and entertainment facilities, can function as a new kind of public space in the city. This leads not only to the establishment of completely new social relations, but also to the creation of jobs and the general improvement of the broadly understood image of the district.

Keywords: Degraded urban areas, revitalization, sports facilities, urban planning.

Analizując procesy przemian przestrzeni miejskiej generowanych przez wprowadzenie dużego obiektu sportowego zauważyć można, że najsilniejszym transformacjom podlega najbliższe otoczenie tego obiektu. W przypadku budowy aren spor-

towo-widowiskowych na terenach przestrzennie zdegradowanych, przy prawidłowo skonstruowanym szerszym planie przemian można niemal zawsze oczekiwać rewitalizacyjnego działania inwestycji. Ma na to wpływ przede wszystkim charakterystyczna funkcja tego typu obiektów, generująca pojawianie się na danym obszarze dużych grup ludzi. Jak zauważa Nyka: *generowanie ruchu przez miasto staje się dzisiaj zadaniem urbanistyki nie mniej ważnym niż tworzenie kompozycji. Miasta przewidywane są trasami cyrkulacji, które łączą odseparowane obszary i scalają różnorodną tkankę miejskiej identyfikacji. Ciągłości te korzystają z siatki ulic, ale też często tworzą własne, swoiste połączenia. Prowadzą one przez zwartą tkankę urbanistyczną, ale również ją przekraczają, aby wpisać w wizerunek miasta charakterystyczne strefy peryferyjne czy naturalne topografie. Istotną rolę w aranżowaniu ruchu przez miasto odgrywają obiekty architektury. Budynki przeplatając się z przestrzenią publiczną miasta uzupełniają mogące brakujące połączenia i oferując miastu wewnętrzne pasáže wymuszają przemierzanie przestrzeni* [Nyka 2006].

Nie bez znaczenia jest także ogromna kubatura obiektów widowiskowo-sportowych, której powstawanie w naturalny sposób wymusza poprawę ładu przestrzennego danego rejonu oraz powstanie nowej infrastruktury komunikacyjnej. Wiąże się to niemal zawsze z natychmiastowym znacznym wzrostem cen gruntów oraz ilości inwestycji sąsiadujących z danym terenem. Prowadzi to w naturalny sposób do powstawania nowych miejsc pracy oraz z ogólną poprawą, szeroko rozumianego wizerunku dzielnicy. Jednocześnie powstawanie dużych nowoczesnych obiektów widowiskowo-sportowych ma bardzo często związek z propagowaniem idei zrównoważonego rozwoju, odnoszących się do poszanowania środowiska naturalnego. Większość powstających obecnie, aren sportowych jest dziś wyposażona w systemy odzyskiwania wody deszczowej, naturalną wentylację oraz kolektory słoneczne, dostarczające energię nie tylko dla samego obiektu, ale często także dla budynków z nim sąsiadujących. Coraz częściej do budowy obiektów tego typu stosuje się również surowce wtórne.

Ze względu na swoją ogromną kubaturę i bardzo często niepowtarzalną charakterystyczną formę architektoniczną, obiekty tego typu stają się symbolami miast, w których powstały i ważnymi punktami odniesienia w przestrzeni zurbanizowanej. *Punkty orientacyjne, punktowe odnośniki będące przedmiotem obserwacji z zewnątrz, są prostymi, konkretnymi elementami, które mogą mieć bardzo różną skalę. Można zauważyć pewną tendencję: im bardziej badane osoby były zaznajomione z miastem, tym wydawały się bardziej polegać na systemach punktów orientacyjnych jako wskazówkach – by cieszyć się wyjątkowością i ukierunkowaniem – w miejsce ciągłości, z której korzystali wcześniej. Ponieważ wykorzystanie punktów orientacyjnych wymaga wyróżnienia jednego elementu z mnóstwa możliwości, kluczową cechą fizyczną tej grupy jest niezwykłość – jakiś aspekt, który w danym kontekście jest niezwykły albo niezapomniany. Punkty orientacyjne stają się łatwiej rozpoznawalne i potencjalnie chętniej wybierane jako znaczące, jeżeli mają wyraźną postać, jeśli kontrastują ze swoim tłem i jeśli ich przestrzenna lokalizacja jest eksponowana* [Lynch 2011].

Badania wykazują zatem, że lokalizowanie dużych obiektów widowiskowo-sportowych na silnie zdegradowanych terenach miejskich pozwala na osiągnięcie zamierzonego efektu rewitalizacji, której *celami są na ogół: przezwyciężenie kryzysu społeczno-gospodarczego na danym obszarze i zmiana jego „złego wizerunku”*. Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju rewitalizacja odnosi się na ogół do przemian zdegradowanych terenów w trzech obszarach, tj. do: rozwoju gospodarczego (np. nowe miejsca pracy), rozwoju społecznego (zapobieganie patologiom społecznym) i rozwoju infrastrukturalno-przestrzennego (zachowanie dziedzictwa kulturowego przez remonty, modernizację i konserwację zabytkowych obiektów i przestrzeni publicznej oraz poprawę środowiska naturalnego) [Strzelecka 2011: 662].

Stadion Energa Arena w Gdańsku Letniewie

Jednym z wielu obiektów widowiskowo-sportowych, mających rewitalizacyjny wpływ na miejsce, w którym powstał, znajduje się w Gdańsku, czyli mieście będącym jednym z ośmiu gospodarzy Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej w 2012 r. Na lokalizację Stadionu Energa, wybrano dość kontrowersyjne położenie – dzielnicę Letniewo – rejon od dawna uważany przez mieszkańców za mało prestiżowy, marginalny czy wręcz niebezpieczny. Dodatkowo był on także mocno zdegradowany i wymagał rewitalizacji. Na kilka lat przed rozpoczęciem budowy, mało kto odważyłby się wybrać na spacer po tej okolicy. Jednak władze miasta wiązały swoje plany z tym terenem od bardzo dawna. Już w latach 70^{tych} XX w., planowano w tym miejscu budowę wielkiego kompleksu sportowego dla Gdańska. Początki były jednak trudne. Teren, na którym miała stanąć inwestycja, jest silnie podmokły i o torfowym charakterze, a grunty mają bardzo słabą nośność. Zmusiło to budowniczych stadionu do wymiany blisko 800 m³ ziemi złej jakości i zastąpienia jej milionem metrów gruntów nośnych. Z początku pojawiały się obawy czy lokalizacja tak dużego i ciężkiego obiektu na tym terenie ma jakikolwiek sens. Aby uchronić budynek przed zalaniem przez wody morskie i przed wysokim poziomem wód gruntowych zdecydowano się także na podniesienie poziomu działki. Jednak mimo tych trudności, budowa Stadionu Energa okazała się mniej kosztowna niż stadionu we Wrocławiu czy w Warszawie i ostatecznie realizacja obiektu była pierwszym wielkim impulsem do zmiany wizerunku Letniewa, które staje się obecnie coraz bardziej wartościowym terenem miejskim (fot. 1).

Do poprawy statusu dzielnicy doprowadziły przede wszystkim inwestycje związane bezpośrednio z „Euro 2012”, takie jak: budowa samego stadionu, utworzenie i poprawa infrastruktury drogowej, powstanie tunelu pieszego łączącego Stadion Energa z węzłem komunikacyjnym czy też sieć nowych ścieżek rowerowych, a także otwarcie niedziałającego od lat przystanku Szybkiej Kolei Miejskiej, o nowej nazwie – Stadion Expo. Ta gruntowna poprawa infrastruktury drogowej i sieci komunikacji zbiorowej z pewnością przyniesie dzielnicy długofalowe pozytywne rezultaty. Dzięki budowie kolei metropolitalnej otoczenie stadionu jest bardzo dobrze skomunikowane z lotniskiem w Gdańsku i dworcami kolejowymi w Sopocie i Gdyni. Pozwala to na

Fot. 1. Stadion Energa Arena

Fot. K. Taraszkiewicz, Gdańsk 2013 (fot. 1-3).

odciążenie komunikacji samochodowej i swobodniejszy dojazd drużyn piłkarskich na arenę. W następnych latach planowana jest także budowa kolejnych nowych elementów układu drogowego, a mianowicie dwóch odcinków Trasy Słowackiego, mającej łączyć się z al. Hallera, której elementem jest otwarty w 2016 r., zlokalizowany nieopodal stadionu tunel pod Martwą Wisłą oraz Trasy Zielonej, a więc dróg o dużym znaczeniu lokalnym. W rezultacie zapewnione zostanie powiązanie stadionu z nową halą widowiskowo-sportową Ergo Arena, wybudowaną na granicy Gdańska i Sopotu. Być może pozwoli to na organizowanie imprez sportowych na ogromną skalę, będących dla Trójmiasta wydarzeniem bez precedensu. Imprezy takie mogłyby z całą pewnością przyczynić się do dalszego rozwoju i rewitalizacji, nie tylko dzielnicy Letniewo, ale także całej aglomeracji (fot. 2).

Na uwagę zasługuje również fakt, że na długo przed meczem inauguracyjnym, który odbył się w 2011 r., Stadion Energa, stał się rozpoznawalnym punktem miasta. Z całą pewnością można powiedzieć, że jest to budynek-symbol, jedna z ikon Gdańska, który w niedługim czasie został nazwany najpiękniejszym stadionem Europy. Projekt autorstwa pracowni Rhode Kellermann Wawrowsky inspirowany był połyskującą wśród kamieni bryłą bursztynu ukształtowaną przez fale morskie. Autorem koncepcji stadionu jest arch. Wojciech Grabianowski, natomiast przy projekcie konstrukcji obiektu pracowali inżynierowie z Politechniki Gdańskiej. Elementy konstrukcyjne tej największej obecnie na Pomorzu budowli mają swym wyglądem przypominać wręgi statku. Połączenie nowoczesnej, futurystycznej formy stadionu z elementami odwołującymi się do niezwykle określonej historycznie i kulturowo lokalizacji, jaką jest miasto

Fot. 2. Lśniąca w słońcu fasada stadionu PGE Arena

Gdańsk nie było zadaniem łatwym. Jak pisał Rasmussen: *Trudność polega na tym, że dzieło architektoniczne powinno przetrwać aż w odległą przyszłość. Architekt tworzy scenografię dla długiej powoli toczącej się akcji, musi więc ona być na tyle elastyczna, by dostosować się do nieprzewidzianych improwizacji. Na etapie projektowania budynek powinien w miarę możliwości wyprzedzać swój czas, by pasował do okresu, na jaki przypadnie jego życie* [Rasmussen 1999]. W przypadku budynków tak zaawansowanych technicznie i tak bardzo wpisanych we współczesny konsumpcyjny tryb życia, jak obiekty widowiskowo-sportowe tworzenie rozwiązań nowoczesnych, będących odpowiedzią na potrzeby dzisiejszego świata jest szczególnie istotne. *Mało kto się zastanawia, z którymi wytworami naszej architektury społeczeństwo za sto lub dwieście lat będzie mogło nawiązać dialog. Wartością prawdziwej architektury jest bowiem to, że „żyje i mówi”. Każde pokolenie szuka swojego samookreślenia w symbolach; architektura jest takim symbolem, gdyż charakteryzuje zbiorowość twórczą i estetyczną. Potrzebujemy tego by nie stać się „pokoleniem bezbarwnym* [L. Taraszkiewicz 2002].

Mimo ogromnych rozmiarów stadion nie wydaje się wcale gigantyczny. Jest tak ze względu na rozległe przedpole widokowe, umożliwiające ogląd obiektu. Pozwala to kibicom na poczucie bezpieczeństwa i oddechu oraz na swobodne podziwianie stadionu w pełnej okazałości. To w dużej mierze za sprawą tego przedpola eksponującego, jak również dzięki dobrym proporcjom bryły i charakterystycznej, lekko przezierniej elewacji, jest on tak dobrze wkomponowany w otoczenie. Elewacja stadionu składa się z zabarwionych na różne odcienie żółtych podświetlanych paneli z poliwęglanu, podzielonych na pięć podstawowych modułów. Ku górze panele te stają się coraz bardziej

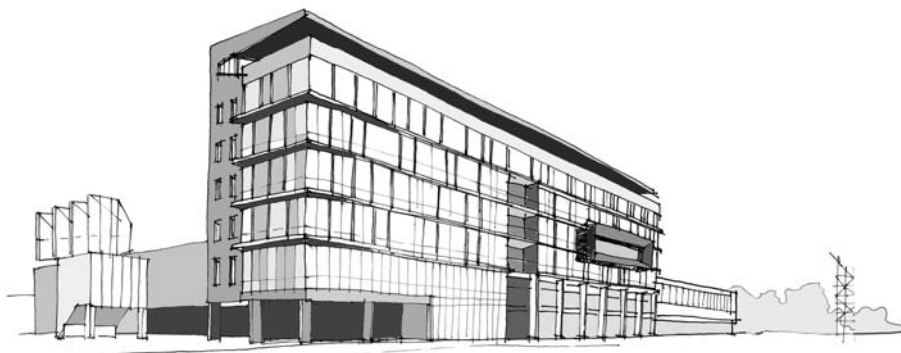
przezroczyste co nadaje formie lekkości, a od wnętrza, zapewnia połączenie widowni z błękitem nieba. Dwa poziomy trybun wyposażonych łącznie w 43 615 zabarwionych na różne odcienie zieleni krzesełek otoczone jest samonośną konstrukcją składającą się z 82 dźwigarów łączących elewacje z dachem obiektu. Budynek ten zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz zaskakuje konsekwencją i spójnością wykonania. Pozwoliło to na bardzo szybką i diametralną zmianę odbioru dzielnicy Letniewo oraz zaowocowało zainteresowaniem, nie tylko przybyszów z Polski, ale także z całego świata (fot. 3).

Ważnym elementem przyczyniającym się do popularności obiektu jest jego wielofunkcyjność. Oprócz murawy piłkarskiej, znajduje się tu zajmujący ponad 9 tys. m kw., największy park rozrywki w Trójmieście. W skład którego wchodzi m.in.: półprofesjonalny tor wrotkarski, tor gokartowy, rozciągnięta pomiędzy trybunami kolej tyrolska, dająca możliwość obejrzenia stadionu z zupełnie innej perspektywy, *paintball* elektroniczny, *bungee jumping*, muzeum klubu piłkarskiego Lechia Gdańsk, kawiarnia, bar, restauracja oraz różnego rodzaju dodatkowe atrakcje dostępne nie tylko dla dzieci, młodzieży i rodzin, ale też dla seniorów. Wielofunkcyjność Stadionu Energa pozwala na stworzenie wewnątrz i wokół obiektu zupełnie nowej w skali Trójmiasta przestrzeni publicznej, która coraz częściej staje się celem rodzinnych spotkań i miejscem aktywnego spędzania wolnego czasu. Wybudowana naprzeciwko, nowa siedziba Międzynarodowych Targów Gdańskich, zaprojektowana przez arch. Piotra Mazura z gdańskiej pracowni architektonicznej FORT, może świadczyć o tym, że dzięki powstaniu stadionu obserwować będziemy w tym rejonie proces dogęszczania tkanki miejskiej poprzez lokalizację nowych obiektów, co istotne o niepośledniej funkcji (ryc. 1).

Jednym z nich będzie z całą pewnością mający powstać w 2021 r. kompleks rekreacyjny Nautilus. W jego skład wchodziło będzie oceanarium połączone z par-

Fot. 3. Wnętrze PGE Arena z widokiem na trybuny i dźwigary

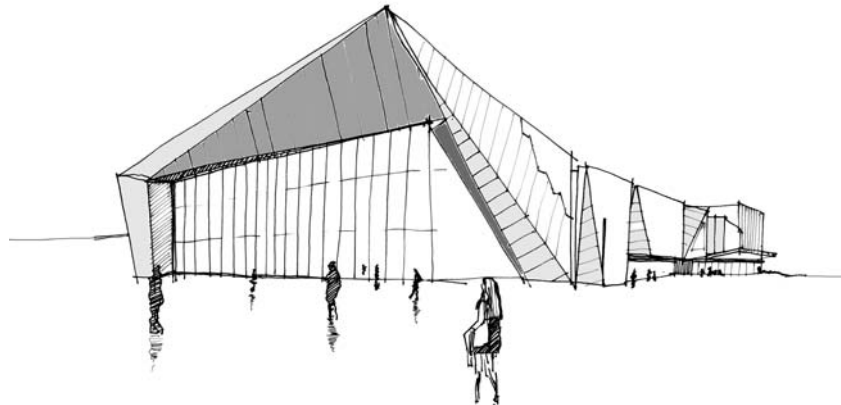

Ryc. 1. Budynek Międzynarodowych Targów Gdańskich

Źródło: K. Taraszkiewicz, Gdańsk 2018 (ryc. 1-3).

kiem wodnej rozrywki, multimedialne centrum nauki, centrum medyczne, lokale gastronomiczne i handlowe oraz czterogwiazdkowy hotel. Co ciekawe w obiekcie tym planowane jest stworzenie przestrzeni publicznej, z której będą mogli korzystać użytkownicy pobliskiego stadionu. Oprócz tego powstanie kilkaset, a docelowo nawet kilka tysięcy nowych mieszkań wybudowanych przez deweloperów. Dodatkowym elementem projektu rozwoju dzielnicy nazwanego Letnica 3.0, jest planowana budowa kompleksu sześciu boisk z naturalną i sztuczną nawierzchnią. Nowe inwestycje będą powstawały na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego. Liczne przykłady dużych projektów rewitalizacyjnych prowadzonych w Europie, m.in. Docklands w Londynie, projekt Euralille w Lille, rewitalizacja portu w Genui czy przebudowa centrum północnego w Zurychu, pokazują, że jest to niezwykle słuszne podejście do tego typu inwestycji. Jak pisze Mironowicz: *Wnioski, jakie sformułowano po analizie transformacji londyńskich Docklands należy chyba w części uznać za zasady, które dają szansę na powodzenie operacji przekształcenia dużych obszarów miejskich. Należy tu chyba wymienić w pierwszym rzędzie partnerstwo publiczno-prywatne. Owo partnerstwo może (...) przybierać różne formy, jednak zawsze musi uwzględniać potrzeby partnera prywatnego. Bez tego elementu nie zdoła się przyciągnąć inwestycji, w jakiegokolwiek formie by się one nie odbywały* [Mironowicz 2009] (ryc. 2).

Zachodzące w Letnicy zmiany okazały się być korzystne dla lokalnej społeczności, która z początku bardzo sceptycznie podchodziła do budowy stadionu piłkarskiego w tej okolicy. Zarówno mieszkańcy okolicznych domów, jak i właściciele ogródków działkowych, na których miał powstać obiekt obawiali się, że miasto nie zadba w odpowiedni sposób o ich dobro, jednak dzięki powstaniu Energa Areny w bardzo krótkim czasie teren silnie zdegradowany, który uchodził za niebezpieczny, stał się przyjaznym rejonem miasta dającym liczne możliwości rozwojowe. Zmia-

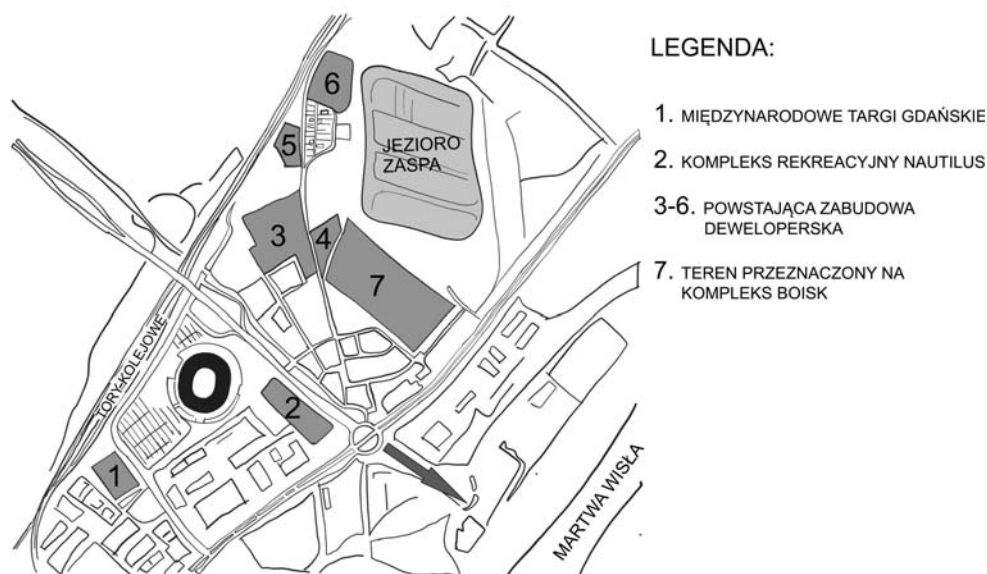
Ryc. 2. Kompleks rekreacyjny Nautilus

na wizerunku dzielnicy zaowocowała przesiedlaniem się do Letniewa mieszkańców z innych rejonów miasta, a co za tym idzie stopniową gentryfikacją dzielnicy. Gdańskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego wybudowało na tym terenie ok. 120 nowych mieszkań, a gruntowny remont przeszło 29 istniejących budynków. Dzięki temu również okoliczni mieszkańcy przekonali się do nowej inwestycji, która znacznie poprawiła ich warunki bytowania. Ważnym posunięciem, było zastosowanie specjalnego systemu drenażowego, dzięki któremu okoliczne domy, których piwnice od lat były zalane wodą, zostały osuszone i wyremontowane. W istotny sposób przełożyło się to na poprawę zdrowia i jakości życia najmłodszych mieszkańców Letniewa, którzy ze względu na wilgoć i złe warunki bytowania, cierpieli na liczne choroby układu oddechowego. Dodatkowo na tych terenach powstała zabudowa usługowa dzięki czemu pojawiły się nowe miejsca pracy. Pozwoliło to na aktywizację lokalnej społeczności i obudzenie poczucia identyfikacji ze swoim miejscem zamieszkania i silniejszego poczucia przynależności. *Wbrew przewidywaniom zwolenników globalizacji w krajach wysoko rozwiniętych obserwuje się swoisty renesans lokalności, ale jednocześnie, wbrew przewidywaniom antyglobalistów, nie dzieje się to w oderwaniu od zdobyczy cywilizacyjnych współczesnego świata. Jest to realizacja znanego powiedzenia „myśl globalnie działaj lokalnie”* [Jaszczuk-Skolimowska 2010].

Na uwagę zasługuje fakt, że wraz z polepszeniem wizerunku dzielnicy, pojawiły się plany dotyczące ewentualnego przywrócenia do życia, znajdującego się w niedalekiej odległości jeziora Zaspą. Wiązać się to będzie ze stworzeniem wokół jeziora zielonego parku rozrywki, w którym oprócz licznych atrakcji mogłoby się również znajdować pole namiotowe oraz przestrzeń pozwalająca na organizację dużych koncertów i imprez masowych. Rozważano także możliwość ewentualnego przeniesienia znanego festiwalu muzycznego Open'er z miejscowości Babie Doły koło Gdyni, do Gdańska. Pojawiały się także koncepcje propagujące powstanie w tym rejonie toru wyścigowego Formuły I oraz nowego miejskiego *city* z zabudową wysokościową.

Możliwość tworzenia planów związanych z ewentualną rewitalizacją blisko 40 ha terenów, na których niegdyś znajdowało się jezioro, spowodowana była gruntowną restrukturyzacją Letniewa, zapoczątkowaną przez budowę na tym terenie dużego obiektu widowiskowo-sportowego (ryc. 3).

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że Letniewo to miejsce o dużym znaczeniu dla historii Gdańska. Chociaż dziś spoczywa pod tonami odpadów i śmieci, niegdyś stanowiło ważny ośrodek turystyczny i rybacki. W latach 70. XX w., podjęto jednak katastrofalną w skutkach decyzję o stopniowym zasypywaniu istniejącego tu jeziora popiołami pochodzącymi z Elektrociepłowni Wybrzeże, ogrzewającej Gdańsk. Wraz z rewitalizacją dzielnicy pojawiają się plany dotyczące znalezienia nowego miejsca składowania popiołów, lub wykorzystania ich jako materiału do budowy dróg. Pomimo niewątpliwego sukcesu, jakim jest rozpoczęta dzięki budowie stadionu rewitalizacja dzielnicy Letniewo stwierdzić należy, że w większości przypadków możliwości rewitalizacji terenów przemysłowych w miastach lub obszarach zurbanizowanych jest niewielka. Wiąże się to z barierami ekonomicznymi, środowiskowymi, społecznymi i prawnymi. Podstawą skuteczności podejmowanych działań muszą być tutaj narzędzia planistyczne. Założeniem planowania przyrodniczej rewitalizacji terenów przemysłowych jest przekonanie, że rozwój gospodarczy obszaru przemysłowego jest uzależniony od jakości środowiska przyrodniczego i atrakcyjności przestrzeni urbanistycznej. Celem podejmowanych działań nie jest jednak odnowienie dawnej struktury przyrodniczej,

Ryc. 3. Uproszczona mapa najbliższego otoczenia stadionu Energa Arena

lecz przywrócenie zdegradowanym obszarom stanu bliskiego „naturze”, kształtowanie nowych wartości cennych z punktu widzenia użytkownika przestrzeni miejskiej, kreacja układów funkcjonalno-przestrzennych oraz osiągnięcie stanu równowagi pomiędzy danym obszarem i otoczeniem [Pancewicz 2013]. Mimo że przedsięwzięcia takie są niezwykle skomplikowane, warte są z całą pewnością przeznaczenia dużych środków finansowych i podjęcia ryzyka inwestycyjnego.

Trzeba stwierdzić również, że rewitalizacja terenów przemysłowych odgrywa ważną rolę nie tylko dlatego, że pozwala uniknąć rozwoju bezładnej zabudowy miejskiej, ale również dlatego, że służy poprawie jakości miejskiego środowiska. Rewitalizacja sprzyja w ten sposób stworzeniu warunków niezbędnych do zrównoważonego rozwoju... Ponadto w ramach rewitalizacji dąży się do zwalczania segregacji społecznej i przestrzennej, które zmniejszają konkurencyjność miast europejskich [Projekt Cobraman 2013: 2]. Jest to więc działanie niezwykle ważne w kontekście dorównywania do standardów Unii Europejskiej. W konkretnym przypadku dzielnicy Letniewo w Gdańsku, dodatkowym atutem, jest także możliwość połączenia wód jeziora ze znajdującą się w odległości zaledwie 750 m Zatoką Gdańską i tym samym otwarciem tej części miasta na morze. Pozwoliłoby to na pojawienie się w tym rejonie zupełnie nowych funkcji oraz na powstanie morskiej mariny, której obecnie bardzo brakuje miastu. Takie zbliżenie Gdańska do wody zaowocowałyby z całą pewnością znacznym rozwojem budownictwa usługowego w tym rejonie, a co za tym idzie większym zainteresowaniem terenem, który mimo że leży w samym sercu miasta w niemal bezpośrednim sąsiedztwie wody, od lat był całkowicie zapominany i niewykorzystywany. Potencjał, jaki drzemie w stopniowo rewitalizowanym Letniewie, stanowi niezwykle szansę rozwoju nie tylko dla miasta Gdańska, ale także dla całego regionu.

Powyższe badania pokazują, jak ogromna może być rola dużych obiektów widowiskowo-sportowych w rewitalizacji terenów zdegradowanych. Wyraźnie widać, że lokalizowanie budowli tego typu w rejonach uznawanych za nienadające się do ponownego zagospodarowania, ma bardzo pozytywny wpływ na całkowitą zmianę ich wizerunku. Budowa dużych założeń i obiektów widowiskowo-sportowych w takich miejscach jest, jak do tej pory prawdopodobnie jedną z najlepszych znanych metod rewitalizacji rozległych, zdegradowanych terenów. Jest to możliwe, głównie dzięki ogromnej skali przedsięwzięć tego typu, które to pociągają za sobą nieraz jeszcze większe przemiany infrastrukturalne i komunikacyjne, ale również dzięki ich niepowtarzalnej wielofunkcyjności, często związanej nie tylko ze sportem. Ważną rolę w tym procesie odgrywa również towarzyszące tym przedsięwzięciom duże zainteresowanie społeczne. Nie bez znaczenia jest najczęściej niezwykle interesująca forma architektoniczna obiektów widowiskowo-sportowych, dzięki której stają się one ikonami miast, ich wizytówką, a co za tym idzie również wielką atrakcją turystyczną. Jedną z funkcji, która może być rozwijana na terenach podlegających rewitalizacji jest sport i rekreacja, a efektem rewitalizacji mogą być obiekty sportowe i tereny zielone służące aktywnemu wypoczynkowi. Tak prowadzona rewitalizacja nie tylko może mieć pozy-

tywne efekty ekonomiczne, ale również podnosi atrakcyjność mieszkaniową okolicy oraz może być istotnym elementem budowania tożsamości lokalnej. Budowa obiektów sportowych, często związana z organizacją wielkich imprez, jest bardzo chętnie wykorzystywana jako istotny element strategii kreowania pozytywnego wizerunku miasta lub w przypadku projektów o mniejszej skali – części miasta... Warto zwrócić uwagę, że projekty rewitalizacyjne związane z budową stadionów cieszą się największym zainteresowaniem mediów i opinii publicznej i jako takie z jednej strony muszą być wyjątkowo sprawnie realizowane, a z drugiej strony mogą służyć jako forma promocji samej idei rewitalizacji, jak i podmiotów w nią zaangażowanych [Guzik, Micek 2009; 121].

Podziękowania dla Pani prof. dr hab. inż. arch. Lucyny Nyki
za cenne uwagi i opiekę naukową.

Literatura

- Guzik R., Micek G., 2009, *Obiekty edukacyjne, naukowe, sportowe i rekreacyjne. Rewitalizacja miast Wielkiej Brytanii*, t. I, Wyd. Instytutu Rozwoju Miast, Kraków.
- Jaszczuk-Skolimowska B., 2010, *Projektowanie nowych przestrzeni publicznych małego miasta na przykładzie Pelplina. Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*. Wyd. „Urbanista”, Gdańsk.
- Lynch K., 2011, *Obraz Miasta*. Wyd. Archivolta, Kraków.
- Mironowicz I., 2009, *Przekształcenia struktur miejskich – projekty i realizacja. Wybrane zagadnienia rewitalizacji miast*, Wyd. „Urbanista”, Gdańsk.
- Nyka L., 2006, *Od architektury cyrkulacji do urbanistycznych krajobrazów*. Wyd. Politechniki Gdańskiej, Gdańsk.
- Pancewicz A., 2013, *Przyrodnicza rewitalizacja terenów przemysłowych* „Czasopismo Techniczne Politechniki Krakowskiej”, 3-A/2013.
- Projekt Cobraman. Zarządzanie rewitalizacją terenów przemysłowych. Od edukacji do praktyki*, 2013, Instytut Planowania Miejskiego Republiki Słowenii.
- Rasmussen S. E., 1999, *Odczuwanie architektury*. Wyd. Murator Sp. z o.o.
- Strzelecka E., 2011, *Rewitalizacja miast w kontekście zrównoważonego rozwoju*. „Budownictwo i Inżynieria Środowiskowa”, 2(2011).
- Taraszkiewicz L., 2002, *Rola krytyki architektonicznej w dialogu historii ze współczesnością. Miasto historyczne w dialogu ze współczesnością*, Nadbałtyckie Centrum Kultury Gdańsk, Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej, Gdańsk.